

BOSHLANGICH SINIF TARBIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING IJTIMOIIY KOMPETENSIYALARI

Hakimova Nargiza Supxonovna
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada boshlang'ich sinf tarbiya darslarida o'quvchilarining ijtimoiy kompetensiyalarining rivojlantirish usullari yoritib berilgan.*

АННОТАЦИЯ: *В статье раскрываются методы развития социальных компетенций учащихся начальных классов.*

Ключевые слова: *начальная школа, образование, урок, социальные, компетенции.*

Annotatsiya: *The article reveals methods for developing social competencies of primary school students.*

Key words: *elementary school, education, lesson, social, competences.*

O'zbekistonda olib borilayotgan tub islohatlar mazmuni yosh avlodni ma'naviy yetuk, intellektual salohiyatli barkamol avlod qilib tarbiyalashga qaratilgan. Mustaqillikni mustahkamlash uchun olib borilayotgan siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy sohalaridagi islohatlar inson huquqi va erkinliklarini himoya qiluvchi demokratik va fuqarolik jamiyatini barpo etishni ko'zda tutadi. Amalga oshirilayotgan o'zgarishlarning bosh maqsadi ham insonning moddiy va ma'naviy manfaatlarini himoya qilishdan iborat. Bunday mashaqqatli murakkab yo'lda bizga doimo mash'ala bo'ladigan, yo'limizni charog'on yoritib turadigan ota-onalarimiz, bobolarimiz, ajdodlarimizning ibratli hayot saboqlari bor. Milliy qadriyatlarni tiklash, ma'naviyatni yuksaltirish, ayniqsa sharqona odob-ahloq an'alariga e'tiborni kuchaytirish shular jumlasidandir. Yoshlarning ta'lim-tarbiyasi doimo dolzarb muammo sifatida e'tirof etiladi. Uning ikkinchi muhim jihati esa yoshlarning ijtimoiy-huquqiy ongini shakllantirishda huquqiy tarbiyaning rolidir.

Yoshlarning ijtimoiy -huquqiy madaniyatini oshirish nafaqat ta'lim muassasalari, balki oiladan boshlanadi. Huquqiy bilimlar hayotda, har xil aniq vaziyatlarda to'g'ri yo'nalish olish, ruxsat yetilgan va taqiqlangan narsalar o'rtasidagi chegarani topa bilish, o'z huquq va manfaatlarini himoya etishning qonuniy yo'llari va vositalarini tanlashga o'rgatadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini faollashtirishda o'zbek milliy-ma'naviy merosidan foydalanish, milliy g'urur, vatanparvarlik, milliy g'oya va milliy mafkura asosida ta'limning insonparvar, demokratik tamoyillari negizida shaxs ma'naviyatini erkinlashtirish hamda uning ustuvor yo'nalishlarini amalga tatbiq etishga oid nazariy yondashuvlar Jahon ta'limi tizimining ilmiy-amaliy ahamiyatini bilish zarur.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini faollashtirishda o'zbek xalqining milliy-ma'naviy merosidan foydalanishning pedagogik imkoniyatlaridan kelib chiqib, milliy-ma'naviy

merosni o'rgatishda tushunchali tahlilda o'rganiladigan mavzu hajmi belgilanadi, didaktik maqsadi va vazifalar aniqlanadi, o'quvchi o'zlashtirishi zarur bo'lgan asosiy masalalar va axborot xarakteridagi materiallar aniqlanadi, shakllantirilishi lozim bo'lgan milliy-ma'naviy merosning asosiy qirralari belgilab olinadi, jamoa yoki yakka holda mustaqil o'rganish, tahlil etish uchun zarur bo'lgan badiiy-estetik, ashyoviy yoki intellektual meros ajratiladi, o'quvchi ongiga singdirilishi lozim bo'lgan yangi materialni fanlararo, mavzulararo aloqasi aniqlanadi. Boshlang'ich ta'lim standarti ta'lim sohalariga qo'yilgan standart ko'rsatkichlarni mujassamlashtiradi. Standartning mezon va parametrlarning ta'lim sohalariga belgilab qo'yilgan ta'lim standartining ko'rsatkichlari tashkil etadi. Ta'lim sohalarini bo'yicha ta'lim natijasining sifati xuddi manashu ko'rsatkichlarga asoslangan holda aniqlanadi. Bu o'rinda belgilab qo'yilgan ko'rsatkichlar umumlashtiriladi hamda aniq o'lchov birliklarida ifodalanadi. Davrning dolzarb talablari va jamiyat taraqqiyoti bilan barobar rivojlanib boruvchi ta'lim tamoyillariga asoslanib jahon tajribasiga tayangan xolda O'zbekiston Respublikasidagi boshlang'ich ta'lim tayanch o'quv rejasi doirasiga ona tili, matematika, tabiat, hamda inson va jamiyat ta'lim sohalariga kiritiladi.

Boshlang'ich sinf tarbiya darslarida o'quvchilarning ijtimoiy kompetentsiyalarining shakllanishida o'qituvchilardan talab qilinadigan jihatlar anchagina. Avvalambor kompetensiya nima ekanligiga to'xtalamiz.

Kompetensiya (lot.competo-erishyapman, munosibman, loyiqman) –u yoki bu sohadagi bilimlar, tajriba. O'qituvchi - muallimlarning shaxsiy ijtimoiy sifatlariga azaldan e'tibor qaratib kelingan va har bir zamon talabidan kelib chiqib, pedagogga qo'yiladigan talablar takomillashib, murakkablashib boravergan.

Zardo'sht ta'limotida, "muallim — kohinlarning burchlari bolalarga bilimlarni yaxshilik yo'sinida o'rgatib, ularni yaxshi bilan yomonni ajratadigan qilib tarbiyalash va to'g'ri yo'lga hidoyat etishdir" deyilgan. Uning "yasht"larida aqlu farosat bilan, yomonlikka qarshi kurashni amalga oshirib, bolalar ruhiyatiga rost so'z, pok aqida, halol niyatni singdiradigan ustoz-muallimlar peshvosi madh qilinadi.

Shuningdek, "Avesto"ning "Yasht"larida tanballigi, befarqligi, mas'uliyasizligi, loqaydligi, farosatsizligi, o'quvsizligi, bilimi va malakasini takomillashtirmasligi oqibatida bolalar zehni, ularning mustaqil tafakkurini o'tmaslashtiradigan, ayni chog'da, yoshlarning aqlini "Zanglatadigan", hayotga, mehnatga munosabatlarini susaytiradigan, imon-e'tiqodini zaiflashtirib, ma'anaviy jihatdan qashshoqlashtiradigan "Yomon ustozlar" qattiq qoralanadi. Zardushtning oliy tangri Ahuramazda bilan muloqotida ham yaxshi va yomon ustozlar haqida shunday deyiladi: "Noshud, yomon muallim o'quvchi qalbidan hunarmandchilikni yo'qotar ekan, ey yazdon, yomon ustozdan o'zing asra".

O'zbekistonda ta'lim tizimini o'sib kelayotgan yosh avlod ta'lim-tarbiyasining milliy g'oyalari, talablari asosida tashkil etish, uni jamiyat taraqqiyoti istiqbollari va jahon andozalariga javob bera oladigan darajada bo'lishini ta'minlash bugungi kunning dolzarb masalasidir.

Ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni o'tmish qoldiqlaridan tozalash va rivojlangan demokratik davlatlar darajasiga ko'tarish, jamiyat ravnaqi uchun yuksak ma'naviy va axloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali kadrlar tayyorlash ta'lim tizimi xodimlarining umumiy vazifasidir.

Shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya tizimini nazariy-metodologik jihatdan qurollantirish – bugungi kunda pedagogika fanining bosh maqsadi sifatida belgilangan.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar tarbiya olishda namuna sifatida albatta o'qituvchisi o'rnak oladi. O'quvchilarning ta'lim – tarbiyasini birgalikda olib borsak kompetentsiyalarini ham shakllanishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Хакимова Н. С. ОБЪЕМЫ И ОБЫЧЬИ СВЯЗАННЫЕ С РОЖДЕНИЕМ И ВОСПИТАНИЕМ РЕБЕНКА У НАРОДОВ СРЕДНЕЙ АЗИИ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 67-72.

2. Raxmonova G. S., Hakimova N. S. O'QUVCHILARNI MA'NAVIIY-AXLOQIIY TARBIYALASHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 1012-1019.

3. Gaybullayevna D. N., Supxonovna H. N. Forming a sense of respect for the students in primary school educational lessons //Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2022. – Т. 9. – С. 194-198.

4. Hakimova N. S. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy-huquqiy mehyorlarga hurmat hissini shakllantirish metodlari //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 466-475.

5. АДИЗОВА Д. Г., ХАКИМОВА Н. С. МЕТОДЫ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ //ЭКОНОМИКА. – С. 293-296.

6. Mahmudovna N. M. et al. FUNDAMENTALS OF USING STEAM TECHNOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN //International Journal of Early Childhood. – Т. 14. – №. 03. – С. 2022.

7. Хакимова Н. С. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ВОСПИТАТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 127-133.

8. Мирзаева Д. Ш., Насимова Н. Қ. Қ., Ҳакимова Н. С. Арт-педагогика для дошкольников //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 7. – С. 1201-1205.

9. To'raqulovich J. U., Supxonovna H. N. Ways to shape a healthy lifestyle in the family of preschool children //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 11.

10. To'raqulovich, J. U., Hikmatovna, A. N., & Muhammadovna, R. S. (2021). Theoretical foundations of cooperation between the family and preschool education in

the moral and aesthetic development of preschool children. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.

11. Хамраева, Н. А. (2020). Развитие речи у детей. Проблемы педагогики, (3 (48)), 28-30.

12. Хамраева Н. А., Салимова Н. К. ТЕМЫ И ЗАДАЧИ НАУКИ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 11-16.

13. Хамраева, Нигора. "ЯЗЫК-НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ СУЩЕСТВОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА." *Involta Scientific Journal* 1.4 (2022): 282-288.

14. Qo'ldoshev, R. (2022). Детская лень как психолого-педагогическая проблема. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 22(22).

15. Qo'ldoshev R. BOSHLANG'ICH SINIF CHAPAQAY O'QUVCHILARGA BERILADIGAN PEDAGOGIK YORDAM VA YOZUVGA O'RGATISH JARAYONIDA FOYDALANILADIGAN TECHNOLOGIYALAR //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

16. Avezmurodovich Q. R., Oybekovna N. D. BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARINING BOG'LANISHLI NUTQINI O'STIRISH. QAYTA NIKOYALASH VA BAYON TURLARI. – 2022.

17. Qo'ldoshev R. Maktab o'quvchilarining grafik va kalligrafik qobiliyatlarini shakllantirishning metodologik asoslari //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

18. Қўлдошев Р. А. БОШЛАНГИЧ СИНИФ ЧАПАҚАЙ ЎҚУВЧИЛАРНИ ЁЗУВГА ЎРГАТИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 1120-1129.

19. Qo'ldoshev R. Left-handedness and the reasons for its occurrence //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.

20. Qo'ldoshev R. Кўмаки педагог ба кўдакони чапдаст дар соли якуми хониш. – GlobeEdit, 2020.

21. Qo'ldoshev R. CHAPAQAY O'QUVCHILARDA YOZUV KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.

22. Azimov Y., Qo'ldoshev R. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari. – GlobeEdit, 2020.

23. Rustambek Q. O. L. Birinchi sinf chapaqay o'quvchilarining maktabga moslashishi, maktabga moslashishi davridagi pedagogik yordamning mazmuni //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.

24. To'raqulovich J. U. Innovative Pedagogical Technologies in a Preschool Educational Institution //International Journal of Culture and Modernity. – 2021. – Т. 11. – С. 215-218.

25. Eshova d. Pragmalinguistic features of the types of fatik communication and about compliments //центр научных публикаций (buxdu. Uz). – 2022. – т. 21. – №. 21.

26. Jumayev U. T. Maktabgacha talim tizimida bolalarni musiqa tinglash faoliyatini shakllantirishga orgatish //boshqaruv va etika qoidalari onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – т. 2. – №. 2. – с. 182-187.

27. To'raqulovich J. U., Muxitdinovna A. Z. Features of Speech Development in Children of Middle Preschool Age.

28. Намроева N. Комплимент и его метакоммуникативные функции //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz). – 2022. – Т. 8. – №. 8.

29. Намроева N. НОРМЫ РАЗГОВОРНОЙ ЭТИКИ И ДОБРОТЫ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz). – 2022. – Т. 8. – №. 8.

30. Nizomiddinovna H. N., Olimovna M. M. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БОЛАЛАРНИ РАВОН НУТҚҚА О'РГАТИШ //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 93-97.